

ZALATNAI ATTILA

Mi fán terem az a kórbonctan?

A Magyar Orvosi Nyelv 2002. augusztusi számában Sarkady László görcső alá vette az Orvosi Hetilap 2001. évi tartalomjegyzékét valamint állandó rovatait, és igen alapos munkával próbált magyarított címet találni ott, ahol szükségesnek vélte.

Úgy gondolom azonban, hogy ott is, ahol erre nincs szükség. Bizonyos esetekben az idegen (hangzású) szó minden áron való helyettesítése ugyanis fogalmi zavarokhoz vezet, ezért nem kívánatos. Ezt leginkább a saját szakterületemet érintő cím (Orv. Hetil., 1885. old.: „*A hasnyálmirigy* patológiai *diagnosztikája* ...”) átalakítása kapcsán vettem észre, ahol ugyanis a „magyarított” cím helyesen: „*A hasnyálmirigy* kórbonctani *felismerése* ...” lenne. A felismerés (diagnosztika helyett) végül is elfogadható, ez ellen nincs is kifogásom (bár úgy érzem, a diagnosztika sokkal többirányú, komplexebb tevékenységet jelöl, míg a felismerés inkább utal egy szűkebben meghatározott eredményre), de ami ténylegesen félrevezető, az a *kórbonctan* és a *patológia* fogalmak összemosása, azonos értékű használata. Ez ugyanis nincs így.

A kórbonctan szó névadója Matthew Baillie londoni orvos volt, aki 1793-ban használta először könyvében a „*morbid anatomy*” elnevezést. Az emberi test kóros elváltozásainak megismerése akkoriban csak a szabad szemmel látható boncletelen alapult, a szövettan mint egy mélyebb betekintést adó tudományterület, csak később került megalapozásra (Bichat, 1801). És ekkor még mindig nem tudtak semmit a baktériumokról és egyéb fertőző kórokozókról, a vírusok tanulmányozása pedig csak egy újabb lépés, az elektronmikroszkópia megszületésekor vált lehetővé. Ahogy haladtunk az orvosi valóság egyre mélyebb megismerése felé, úgy vált mindinkább szakmai igényné, hogy lássuk azokat a fehérjeszintű, génszintű történéseket is, amelyek a sejtekben végbemennek, miközben valamilyen betegség zajlik. És ezek a technikák beépültek szakmánk mindennapi fegyvertárába.

Manapság a patológiai tevékenység messze eltér a Rokitsky által meghonosított kórbonctantól. Szakmánk döntő súllyal az élő emberekből eltávolított szövettani és citológiai minták értékelését végzi, miközben természetesen az elhunytak vizsgálata, a kórboncolás is a feladata. A pontos kórisme felállításához igénybe veszi a speciális festések, az elektronmikroszkópia, az immunológiai alapú módszerek sokaságát, és egyre inkább terje-

dőben vannak a molekuláris szintű vizsgálatok is. Hogy a nagyságrendeket érzékeltessem, Magyarországon 2001-ben pl. 600 000 szövettani vizsgálatot, 960 000 citológiai értékelést végeztünk, és emellett 38 000 kórboncolás is történt.

Jóllehet, 1931 januárjában a napjainkban honos technikák még csiráiban sem voltak jelen, de tudós eleink a *Magyar Pathologus Társaság* alakuló ülését tartották meg. Az is igaz viszont, hogy hosszú évtizedeken keresztül az országban kórbonctani osztályok, kórbonctani intézetek voltak, Haranghy és Baló professzorok Kórbonctantankönyvet írtak, és 1981-ben magam is „Kórbonctan-kórszövettani” szakvizsgát tettem (de mint látható, a „kórbonctan” szó adta keretek már akkor is szűknek bizonyultak). Ez természetesen azzal is járt, hogy az itt dolgozó kollégák munkáját a közvélemény a tetembontással hozta kapcsolatba, és nem egy kollégám is csak a „hidegsebész” – nem túl hízelgő – megnevezést használta. Ugyanakkor szakmánk akkori vezetői egyre elszántabban küzdöttek azért, hogy tevékenységünk a megjelölésében is fejezze ki azt a sokszínű munkát, amelynek tulajdonképpen csak kisebb (de nem lényegtelenebb!) összetevője a kórboncolás, az autopsia. Hosszú harcok után így született újra, és nyert létjogosultságot a *patológia* elnevezés, ami ugyan messze nem írja körül a tényleges részfeladatokat, de legalább egy jól ejthető, rövid szóba sűríti a szakma elnevezését. És nem elhanyagolható szempont az sem, hogy ezáltal a köztudatból lassan ki fog kopni az a téves gondolatársítás, amely alapján sokan a patológust a boncmesterrel azonosítják.

Érdemes még arra is utalni, hogy az angolszász irodalomban a patológia fogalma sokkal szélesebb, ugyanis ott magába foglalja a mikrobiológiát, a hematológiát, az immunológiát, sőt, még a kórélettant is. A magyar (és az európai) patológia azonban ettől eltérően, a második bécsi iskola hagyományából nőtt ki, és a fenti területek művelésére külön szakmák alakultak.

Fejtegetéseim végére érve mindenkit csak arra tudok bátorítani, hogy használja nyugodtan a *patológia* szót, (miközben persze elgondolkodhatunk azon, hogy van-e még kifejezőbb, még életszerűbb megnevezés, amelyik esetleg egyszer majd helyettesítheti). Az ilyenfajta szavak egyébként más területeken már polgárjogot nyertek (pl.: urológia, reumatológia, meteorológia), tehát nem idegenek a nyelvünkben. Csak ne akarjuk *kórbonctan*-nak „magyarosítani” a *patológiát*!